

Fra MIJO ČUIĆ - graditelj i uznik

Piše: Robert Jolić

Graditelj duvanjske bazilike i samostana

Fra Mijo Čuić uistinu je jedinstvena pojava u povijesti Duvna, jedan od velikih franjevac Hercegovačke franjevačke provincije, najveći graditelj u duvanjskome kraju još tamo od rimskih vremena i jedan od najzaslužnijih u Hercegovini uopće.

K tomu, proživio je teška vremena progona u starojugoslavenskoj kraljevini, a po dolasku komunista dospio u nemilost, kao i bezbrojni drugi svećenici, osuđen "u ime naroda" najprije na smrtnu kaznu, potom pomilovan na 18 godina zatvora, preživio užasne godine u Kazneno-popravnom domu Zenica. Fra Mijo je klasičan slučaj kako se i u vrlo teškim vremenima može učiniti mnogo, neizmerno mnogo, pa može poslužiti sadašnjim naraštajima kao odličan primjer čovjeka koji se ne predaje, koji ustraje u zadanome cilju, unatoč svim pa i najtežim poteškoćama. U povodu 50. obljetnice njegove smrti (1959.-2009.) priprema se znanstveni simpozij o njemu, a bit će otkriven i brončani spomenik koji je izradio akad. kipar Ilija Skočibušić.

Životopisni podatci

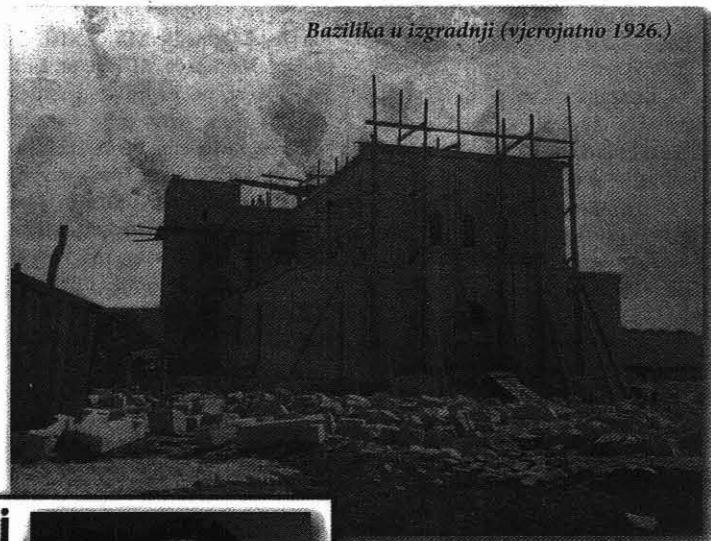
Fra Mijo se rodio u duvanjskome selu Bukovici 10. studenoga 1882. od roditelja Joze i Anđe r. Andrić. Krsno mu je ime bilo Ivan. Rođen je u obitelji Čuića, koja je već davno prije njega dala dvojicu franjevaca istoga imena – fra Mijo. Uz to, iz obitelji bukovičkih Čuića bila su još dvojica franjevaca, fra Nikola i fra Petar, a fra Mijo (III.) imao je i jednu tetku časnu sestru, koja je imala vrlo zanimljiv životni tijek – s. Akvilinu (njezinu sam autobiografiju objavio 2005. u tri nastavka u *Našim ognjištima* pod naslovom "Časna sestra – turkinja?!"). Gimnaziju je Ivan (fra Mijo) završio u franjevaca na Širokome Brijegu, teološki studij u Mostaru i Fuldi. U franjevački je red primljen 4. listopada 1900., a za svećenika je zare-

đen 29. lipnja 1905. Kao svećenik djelovao je najprije na Humcu, gdje je sedam godina obnašao službe duhovnoga pomoćnika, vjeroučitelja i drugoga meštra novaka (1906.-1913.). Potom je, početkom svibnja 1913., premješten u Mostar za pre-

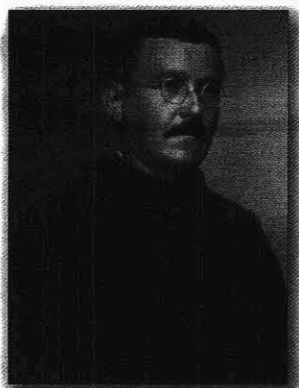
Znanstveni simpozij o fra Miji Čuiću

Franjevački samostan u Tomislavgradu u prigodi 50. obljetnice fra Mijine smrti (1959.-2009.) organizira znanstveni simpozij o njegovu životu i djelovanju. Bit će održan 4. srpnja. Temeljna je građa fra Mijina rukopisna ostavština, nedavno pronađena i posložena. Na simpoziju nastupaju povjesničari, doktori i magistri znanosti, koji će progovoriti o raznim temama: dr. Tomo Vukšić o političkome okviru u kojemu je fra Mijo živio; dr. Robert Jolić donosi veliki fra Mijin životopis i govori u njegovoj američkoj "turneji"; dr. Jure Krišto na teme "Fra Mijo u politici i politika u njemu" i "Fra Mijo i duvanjska društva i poduzetništva"; dr. Zlatko Matijević o političkim vidovima proslave 1000. obljetnice hrvatskoga kraljevstva; dr. Zlata Živaković-Kerže o gospodarskim vidovima izgradnje duvanjske bazilike; dr. Ivica Šarac obrađuje opsežnu korespondenciju S. Podhorskoga s fra Mijom Čuićem; dr. Vladimir Geiger piše o spomenkatici za izgradnju bazilike; mr. Krešimir Bušić o pomoći bačkih Hrvata u izgradnji bazilike na Duvanjskom polju; mr. Ivana Šubić o odjecima podizanja spomen-bazilike u ondašnjoj javnosti. Respektabilni predavači, a vjerujem i dobro pogođene teme!

fekta franjevačkih bogoslova. Na toj je službi ostao samo godinu dana, a onda 10. svibnja 1914. dolazi u Duvno i tu ostaje gotovo čitavi aktivni život. Bio je župnik i dekan pune 22 godine (1914.-1936.) te graditelj najprije Spomen-doma "Tomislav", a potom veličanstvene bazilike i konačno franjevačkoga samostana. I nakon što je prestao biti duvanjski župnik (1936.) provincijal ga

Bazilika u izgradnji (vjerojatno 1926.)

30-im godinama 20. stoljeća, koja je gotovo zaustavila gradnju na nekoliko godina, ali i državni režim u "staroj" Jugoslaviji koji nije bio nimalo naklonjen ni Hrvatima ni katolicima, pa je fra Mijo teškom mukom izvlačio kakav prilog iz državne blagajne, a k tomu je bezbroj puta bio progonjen i osuđivan na zatvorske ili novčane kazne.

Veliki građevni projekti

Gotovo da nema nikakve sumnje da je fra Mijo odmah po dolasku u Duvno (1914.) počeo razmišljati o izgradnji gore spomenutih objekata, štoviše, uvjeren sam da ga je uprava Provincije i poslala u Duvno upravo s tom svrhom. Iako je u tijeku bio rat, fra Mijo nije gubio vrijeme. Već početkom 1917. održao je sastanak s uglednim Duvnjacima te su odlučili da se započnu predradnje za proslavu 1000. obljetnice krunidbe kralja Tomislava na Duvanjskome polju, koja se trebala proslaviti 1925. godine. Naime, ondašnja je historiografija općenito stajala na tezi da se izvještaj iz *Ljetopisa popa Dukljanina* o svehrvatskome saboru na Duvanjskome polju i o krunidbi prvoga hrvatskog kralja istom prigodom odnosi na kralja Tomislava te da je on bio krunjen 925. godine. Fra Mijo je to mišljenje želio iskoristiti na najbolji mogući način, okupiti sve hr-

je ipak ostavio na mjestu voditelja gradnje bazilike i samostana, jer je bilo komu drugom naprosto bilo nemoguće učiti u sve te silne poslove koje je fra Mijo započeo i u najvećoj mjeri već bio dovršio. Valja odmah naglasiti da je gradnja spomenutih objekata bila povezana s bezbojnim poteškoćama, od kojih su ponajveće bile siromaštvo duvanjskoga svijeta i opća gospodarska kriza u svijetu u

vatske snage u domovini i u svijetu i izgraditi veličanstveni spomenik u Duvnu u spomen na tu visoku obljetnicu: baziliku s hospicijem te Hrvatski spomen-dom "Tomislav". I uistinu, ideja je urodila plodom jer su brojna hrvatska društva i pojedinci prihvatili tu ideju kao svoju i zdušno pomagali oko izgradnje i dovršenja tih triju objekata. Tako se s pravom može reći da je fra Mijo na neki način ujedinio čitavi hrvatski rodoljubivi korpus te potaknuo silnu energiju među Hrvatima oko proslave obljetnice hrvatskoga kraljevstva, ali i potaknuo na otpor sve ogavnijemu srpsko-jugoslavenskom režimu. Sa svrhom prikupljanja priloga fra Mijo je godinu dana (1920./1921.) boravio u Americi, gdje je vrlo dobro upoznao hrvatske iseljenike, župe koje su vodili hrvatski svećenici, ali je pohodio i neke vrlo udaljene hrvatske kolonije koji po 20-30 godina nisu uopće vidjele hrvatskoga svećenika.

Poglavito su se u prikupljanju priloga i svakovrsnoj pomoći fra Miji istaknuli članovi Društva hrvatskoga zmaja iz Zagreba. Upravo je njihov član arhitekt ing. Stjepan Podhorsky i načinio nacrt veličanstvene bazilike koja nosi elemente starohrvatskih crkava, koja je trebala biti zidana klesanim kamenim blokovima, s kupolom u križištu i zvonikom s gornje strane. Podhorsky je predvidio i izgradnju gostinca duž desne (jugoistočne) strane bazilike, ali taj "dvorac" nikada nije

dobio ime Zmaj duvanjski).

Najprije je započela izgradnja Hrvatskoga spomen-doma "Tomislav", 1922. godine. Pokriven je 1924., a unutra potpuno uređen tek 1928. Zbog nekih sukoba s vodstvom hrvatskih društava koje su bile suutemeljitelji Doma (HKD

Hrvatski spomen-dom "Tomislav"

Napredak, Hrvatski radiša i dr.) fra Mijo je kasnije istupio iz uprave, iako je upravo on najzaslužniji da je prekrasan dom uopće izgrađen. Ipak, nije bio duga vijeka: potpuno je uništen 1944. u eksploziji baruta smještena u njemu. Kasnije nije obnavljan, a na njegovu mjestu (preko puta "staromu hotelu") izgrađene su stambene zgrade. O njegovoj ljepoti i funkcionalnosti svjedoče danas samo sačuvane fotografije.

Neusporedivo je veći zalogaj dakako bila izgradnja bazilike. Tu je do izražaja došla sva fra Mijina umješnost, strpljivost, probitač-

putovanju "zmajevaca" iz Zagreba u Duvno dojmljiv je zapis ostavio Antun Mayer, jedan od sudionika. Predivna je zgrada rasla polako, ali sigurno. Konačno je crkva u potpunosti bila izvana dovršena 1932., pokrivena bakrom, s prekrasnom kupolom i monumentalnim zvo-

nikom – uistinu prava ljepotica. Ipak, njezina je unutrašnjost još godinama zjapila prazna, gotovo bez ikakva ukrasa. Tek je uspostava Banovine Hrvatske (kolovoz 1939.) opet na neki način "uskrisila" napore oko dovršenja bazilike, tako da je prilično brzo bila koliko toliko uređena unutrašnjost crkve, pa je biskup fra Alojzije Mišić mogao na Miholjdan 29. rujna 1940. blagosloviti dogotovljenu crkvu. Crkvu su samo 4 godine nakon blagoslova teško oštetili britanski bombarderi, u listopadu 1944. Kasnije je obnavljan, najprije samo grubo 1957., a onda u potpunosti 80-ih godina 20. stoljeća.

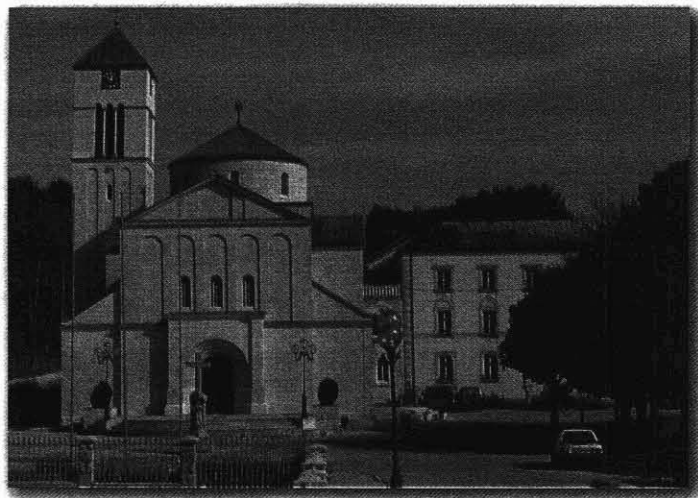
Konačno je – nakon što se još 1931. odustalo od izgradnje "dvorca" kralja Tomislava – fra Mijo započeo i dovršio izgradnju samostana, lijepo uklopljena u jedinstvenu cjelinu s bazilikom. Nacrt je dao Podhorsky 1937., a samostan je dovršen 1940., pa je blagoslovljen skupa s bazilikom na Miholjdan 1940. Ta su dva graditeljska djela fra Mijini životni projekti, koji će mu sačuvati slavu za sva pokoljenja Duvnjaka koja će doći nakon njega, ali i dati Duvnu, onda i sada, najveličanstvenije građevine i ujedno najprepoznatljiviju panoramu.

Progonjen u oba Jugoslavenska državna sustava

Zbog fra Mijina zauzimanja za prava Crkve i hrvatskoga naroda nisu ga blagonaklono gledali u kraljevini sa srpskom prelašću. Tako je 15-ak puta bio po sreskim načelnicima suđen na zatvorske ili novčane kazne, a k tomu je 5-6 puta morao ići i na okružni sud u Travnik. Ipak se nije dao slomiti. Kao što napisao na početku svoga opširnog dopisa "Internacije, zatvori, globe, kazne i

šikanacije državnih a osobito policijsko-upravnih vlasti protiv O. Fra Mije Čuića franjevača nadžupnika u Tomislav-gradu, Hercegovina" koji je 1936. uputio u Zagreb, vjerojatno Vlatku Mačeku: "Šaljem Vam ovaj popis bezakonja, koja su vrhu mene činjena, iz koji[h] možete vidjeti, koliko smo i mi u Bosni proganjani, ali što smo više proganjani tim smo jači i otporniji postajali."

Kako god je fra Mijo bio proganjnjan za vrijeme "stare" Jugoslavije, to nije bila ni sjena onih progona koji su uslijedili s dolaskom na vlast komunista u svibnju 1945. Njegovo se uhićenje pripremalo od ranije, pa je već u rano proljeće 1945. u nekim sarajevskim novinama bila objavljena gnjusna laž kako je fra Mijo Čuić za vrijeme rata "uspjao pobiti sve muške Srbe na Eminovu Selu od petnaeste godine života pa dalje... i da je fra Mijo Čuić uspao srušiti srpsku pravoslavnu crkvu" u Duvnu. Uhićen je u kolovozu 1945. u franjevačkome samostanu na Trsatu u Rijeci. Nakon pet mjeseci boravka u istražnome zatvoru u Travniku (kolovoz 1945.-kraj siječnja 1946.), fra Mijo je prebačen na suđenje u Duvno. Komunističko namješteno suđenje, upriličeno na Kalandoru, 2. veljače 1946., doživjelo je potpuni fijasko. Unatoč naručenim lažnim svjedocima, narod se nije dao pokolebati. Dogodilo se upravo suprotno od onoga što su komunisti očekivali: namjesta osude ili barem šutnje iz straha za vlastiti život, katolički se puk u Duvnu pokazao u punome svjetlu: suđenje se pretvorilo u glasan i otvoren bunt kojih 2000 ljudi koji su se okupili u dvorani Muslimanskoga doma u Duvnu i oko njega. Tako je "narodni sud" morao presudu donijeti potpuno suprotno volji naroda, u ime kojega se navodno sudilo. Osuđen je najprije na smrtnu kaznu, a onda "pomilovan" na 18 godina zatvora. Punih sedam godina proveo je u "Kazneno-popravnom domu" u Zenici, najgoremu od svih komunističkih zatvora. Na slobodu je pušten početkom 1953., nakon što je u zatvoru bio "udaren od polukapi, tako da mu je polovica organa uzeta, pa se ne može sam ni obući, niti jesti, a ni ostale svoje potrebe sam obavljati" (iz pisma provincijala fra Mile Leke). Ipak ga je i takva, teško bolesna i nesposobna za samostalan život, komunistički "humani" sustav držao u zatvoru godinu i pol, ili više. Godine nakon izlaska iz zatvora fra Mijo je proveo u franjevačkome samostanu u Mostaru, gotovo nepokretan, najviše u krevetu. Preminuo je 8. siječnja 1959., u 77. godini života, 59. godini redovništva i 54. godini svećeništva. ❖

Bazilika i samostan danas

dovršen, iako je njegova izgradnja započela 1930. Kasnije je namjesto "dvorca" sagrađen franjevački samostan, čiju je izgradnju financirala Hercegovачka franjevačka provincija. U Zagrebu je osnovan i Centralni duvanjski odbor, kojemu je na čelu bio bogati veleindustrijalac Milan Prpić, a članovi bogati i utjecajni Hrvati iz Zagreba, među njima u velikoj mjeri "zmajevci" (i fra Mijo je postao članom Društva i

nost, marljivost i snaga volje. Gradnja je službeno započela svečanim polaganjem temeljnoga kamena 8. srpnja 1924. Blagoslov je obavio fra Alojzije Mišić, biskup mostarsko-duvanjski, a na svečanome ručku koji je uslijedio nakon blagoslova bilo je nazočno čak 830 osoba, uključujući i osam Zagrepčana, članova Društva hrvatskoga zmaja. O tome su događaju izvjestili brojni hrvatski i jugoslavenski mediji, a o